

Ar turėti vaiką nėra kiekvieno teisė?

Prieš metus Lietuvoje įsigaliojo daug diskusijų viešojoje erdvėje sukėlus pagalbinių apvaisinimo įstatymas. Įstatymu reglamentuota dar viena politinio sprendimo reikalavusi sritis. Tačiau konsultuojant poras vaisingumo pažinimo klausimais, kone kasdien kyla diskusijų apie Bažnyčios mokymą ir krikščionišką požiūrį į tai. Kad išsklaidytume abejones ir atsakytume į klausimus, kreipiamės į Kauno arkivyskupą Lionginą VIRBALĄ SJ.

– Ar tikinčioms poroms pagalbinis apvaisinimas – apvaisinimas mėgintuvėlyje (IVF) arba intrauterinė inseminacija (IUI – spermos sušvirkštymas į moters gimdą) – yra tinkamas gydymo būdas?

– Apie pagalbinių (dirbtinių) apvaisinimą negalime kalbėti kaip apie eilinę technologiją. Svarstymai šia tema susiję su žmogaus prigimties unikalumu, todėl pagalbinių apvaisinimo technologijų naudojimui galioja moralinio vertinimo nuostatos. Su santuokinio gyvenimo krikščioniškomis moralinėmis nuostatomis poros turi susipažinti rengdamosi santuokai. Taip turėtų būti, nes krikščioniškas požiūris į žmogaus gyvybės vertę, į santuokinį skaislumą šiandien nepaprastai aktualus. Tai *gyvybės-meilės kultūros* arba *mirties-nuodėmės kultūros* pasirinkimas. Pamatinių krikščioniškojo tikėjimo tiesų pažinimas padėtų sutuoktinių poroms tinkamai įvertinti joms siūlomų pagalbinių apvaisinimo technologijų „naudingumą“ ir „viltį“, idant jos galėtų sąmoningai apsispręsti Dievo malonėje gyventi meile grįstą santuokinį gyvenimą.

Kalbėdami apie tikinčių sutuoktinių pasirinkimą, autentišką tėvystę ir motinystę, taip pat tinkamą žmogaus pradėjimo (žmogiškosios prokreacijos) būdą, prieš akis turime tiesą, kad žmogus, Kūrėjo sukurtas iš meilės jam, norėtas dėl jo paties ir asmeniškai, pats savo vaikams gyvybę turi dovanoti tik asmeniniu veiksmu, kylančiu iš meilės, t. y. santuokoje, ir „abipusę vyro ir moters meilę išreiškiančiu aktu“ (Tikėjimo mokymo kongregacijos instrukcija *Dignitatis personae* 6). Pagal šv. Jono Pauliaus II mokymą, per žmogaus atėjimą „Dievas dalijasi savimi su savo kūrinium“, todėl žmogaus gyvybę turi būti perduodama atsižvelgiant į žmogiškąją prigimtį, ir santuokinis aktas negali būti pakeistas kuo nors kitu (įskaitant pagalbinių apvaisinimą tiek *in vitro*, tiek ir *in vivo*) nepažeidžiant žmogaus orumo. Pagrindinis kriterijus vertinant įvairių biotechnologijų moralumą – atsižvelgti, ar technologijos padeda santuokiniam aktui pasiekti prokreaciją, ar jos patį santuokinį aktą pakeičia laboratorine technika.

Tačiau kalbant apie pagalbinių apvaisinimą (IVF ar IUI), pirmiausia reikia atsakyti į esminį klausimą: ar pagalbinis apvaisinimas apskritai gali būti laikomas gydymu? Bendriausia prasme gydymas yra tokia veikla, kuria siekiama rasti ir pašalinti ligos prie-

žastį bei atkurti sutrikusią organizmo funkciją. Pagalbiniu apvaisinimu nesiekama atkurti sutrikusios vaisingumo funkcijos. Atvirkščiai, organizmas „prievertaujamas“ ir, pasitelkiant technologijas, mėginama, kaip rašoma nevaisingumo diagnostikos ir gydymo metodikoje, „gametų ir embrionų manipuliacijomis“ apeiti sutrikusią funkciją, kuri lieka neišgydyta ir neatkurta. Be to, žinome, jog biotechnologijų taikymas žmogaus prokreacijoje neatsiejamas nuo vieno opiausių etinių klausimų – embrionų apsaugos. Todėl moraliniu aspektu pagalbinių apvaisinimas yra niekaip nepateisinamas ir nėra teisėta nei tikinčiųjų, nei netikinčiųjų viltis, nes jo taikymas pažeidžia žmogaus asmens orumą ir neliečiamą teisę į gyvybę.

– Tačiau argi turėti vaiką nėra kiekvieno teisė? Juk Šventajame Rašte pasakyta: „Būkite vaisingi ir dauginkitės.“ Argi pagalbinių apvaisinimo būdu pradeda gyvybę nėra tai, ko mes norime, ko nori Dievas – kad žemė būtų pripildyta gyvybės?

– Krikščioniškosios moralės požiūriu taip neturi būti. Kiekvienas žmogus yra Dievo norimas dėl jo paties, o ne tėvų džiaugsmui ar žemei pripildyti. Vaikas yra Dievo dovana, jo atėjimui į pasaulį reikia tų sąlygų, kurios būtų palankiausios jam atsirasti, augti ir vystytis. Sutikime, kad autentiškas žmogaus gyvybės ištakų kontekstas yra meilės sujungtų asmenų – vyro ir moters – bendruomenė. Tik neprotingiems gyvūnams daugintis pakanka patelės ir patino. Vyras ir moteris yra ypatingi Dievo kūrybos dalininkai. Krikščioniškoji antropologija moko, kad turėti kūdikį yra giliai žmogiškas ir religinis įvykis, kad jis apima abu sutuoktinius, tapusius „vienu kūnu“ (*Pr 2, 24*), ir Dievo dalyvavimą šiame kūrime. Vaikas yra asmuo, savaimė nelygstama vertybė, Kūrėjo patikėta tėvams padėti jam ateiti į pasaulį ir jame gyventi. Tai ne tėvų nuosavybė ar prizas sutuoktinių laimei. Vaikas turi teisę į abu tėvus ir teisę būti pradėtas žmogaus orumo nepažeidžiančiu būdu.

Nėra pagrindo teigti, kad Dievas, vien iš savo gerumo laisvai sukūręs žmogų, idant padarytų jį laimingo gyvenimo bendrininku, siektų bet kokia kaina pripildyti žemę. Žmogaus gyvenimo tikslas – pažinti ir mylėti Dievą, savo laimės Šaltinį. Tai moralinio teisumo kelias, kuriuo eidami ir siekdami gerų tikslų sutuoktiniai turėtų vengti nederamų priemonių, t. y. nuodėmės.

Pat Csonka nuotrauka

Pagrindinis kriterijus vertinant įvairių biotechnologijų moralumą – atsižvelgti, ar technologijos padeda santuokiniam aktui pasiekti prokreaciją, ar jos patį santuokinį aktą pakeičia laboratorine technika.

– *Jei Dievas yra gyvybės davėjas, gal Jis naudojasi ir pagalbinio apvaisinimo procedūromis, kad sukurtų gyvybę? Ar galime teigti, jog pats Dievas nepritaria IVF?*

– Negalime sakyti, kad Dievas nepritaria kuriai nors technologijai, procedūrai ar mokslinei inovacijai. Moraliu aspektu bet kokį objektą ar veiksmą žmogus padaro netinkamą, kai nepaiso asmens ar bendrojo gėrio nuostatos. Dievas nenori daromo moralinio blogio, bet gerbia laisvą kūrinio valią. Be to, Jis turi galios net moralinį blogį paversti gėriu.

Dievas pakvietė vyrą ir moterį bendradarbiauti kuriant žmogaus gyvybę, suteikdamas jiems tam reikalingų natūralių galių, kurių technologijos neturi pakeisti. Jau buvo minėta, jog Kūrėjo valia kūdikio pradėjimas turi būti sutuoktinių abipusiško savęs dovanojimo vaisius, sukurtas santuokiniu aktu. Dievo, kuris yra Meilė, kūrimo veikloje sutuoktiniai bendradarbiauja ne kaip šeimininkai, o kaip pagalbininkai. Taigi priimtini visi metodai ir priemonės, prisidedantys prie vaisingumo funkcijos gerinimo, bet ne ją pakeičiantys.

– *Ar yra situacijų, kuomet pagalbinis apvaisinimas gali būti panaudotas moraliu būdu? Juk daug moterų patiria persileidimus, tad ar blogai, jei pagalbinio apvaisinimo metu atrenkami embrionai?*

– Žmogaus gyvybė neliečiama, nes ji šventa iš prigimties. Tai pripažįsta kiekvienas sveikas protas nepriklausomai nuo religijos. Žmogiška pripažinti neįkainojamą Dievo – Kūrėjo ir Tėvo – padovanotos gyvybės

vertę, prisiimti atsakomybę ją saugoti ir nesiimti Dievo teisės spręsti, kam gyventi, o kam mirti. Dažni natūralūs persileidimai nesuteikia teisės žudyti užsimezgsius gyvybės, nes ji jau yra žmogus. Pagalbinio apvaisinimo pažeidžiamas vienas iš pamatinių moralės principų, jog „gero tikslo turi būti siekiama tik geromis priemonėmis“ arba „negali daryti bloga, kad išeitų į gera“.

Krikščioniškosios bioetikos požiūris vienareikšmiškas: prokreacijos srityje moraliai priimtinos tos priemonės ir intervencijos, kuriomis siekiama padėti natūraliam santuokiniam aktui arba garantuoti, kad toks aktas pasiektų savo tikslą – pradėti naują žmogaus gyvybę. Idant pagalba būtų morali ir etiška, ji turi tik padėti santuokiniam lytiniam aktui ir atitikti tris sąlygas: pirma, apvaisinime turi dalyvauti sutuoktinių lytinės ląstelės; antra, gyvybės atsiradimas neturi būti atskirtas nuo santuokinio lytinio akto; trečia, apvaisinimas turi įvykti moters organizme (*in vivo*). Tokiu būdu moralus sutuoktinių gyvenimas nebus sutrikdytas, vaiko

prigimtinės teisės nebus pažeistos, nes jis gims santuokoje ir turės abu tėvus.

– *Ar pagalbinis apvaisinimas gali būti moraliai priimtinas, jei embrionai būtų saugomi ir nenaikinami?*

– Žmogaus – kūno ir dvasinės sielos vienovės – egzistencija pati savimi pasako, kad visos pagalbinio apvaisinimo technikos, išskyrus natūralią prokreacinę technologiją (*Naprotechnologija*), yra moraliai nepriimtinos pirmiausia dėl to, kad atskiria gyvybės pradėjimą nuo santuokinio akto. Be to, yra didelė pagalbinio apvaisinimo būdu pradėto embriono žūties rizika, nekalbant apie „nekokybiškų“ embrionų selekciją. Embrionų šaldymas negali būti morali išeitis, nes embrionas – tai žmogaus gyvybė, besivystantis žmogaus organizmas, turintis teisę gimti, pažinti mamą ir tėtį, augti ir turėti Dievo duotus bei tėvų jam sukurtus namus, siekti savų tikslų. Užšaldytų embrionų saugojimas sukelia daugybę etinių, su asmens gėriu susijusių problemų ir rizikos ir neturi būti laikomas mažesniu blogiu, nei žmogaus žudymas.

Kitą mėnesį tęsime pokalbį su arkivyskupu Lionginu Virbalu apie tai, ar Dievas ir Bažnyčia gali įsijausti į kenčiančių šeimų situaciją ir aiškinti, kas moralu, o kas ne, ir kaip jaustis žmonėms, kurie buvo pradėti mėgintuvėlyje, – ar Dievas norėjo ir jų.

Kalbino Ingrida VUOSAITYTĖ

Nevaisingumo kelionė

Asta ir Tomas MACKEVIČIAI susituokė būdami jau per 30 ir labai troško šeimos pagausėjimo, tačiau gandrai neskubėjo – iki susitikimo su pirmąja atžala praėjo dveji metai.

Dar rengdamasi santuokai pora išgirdo apie natūralaus šeimos planavimo (NŠP) būdus bei NaProTechnologiją. Porai patiko, kad NŠP įtraukia abu sutuoktinius, skatina dialogą, ragina suprasti žmonos ir vyro atsakomybę, žinoti, kas vyksta ciklo metu. Tai moralus ir pagal tikėjimą priimtinas šeimos planavimo metodas. Atsidūrusi akistatoje su nevaisingumu, pora atliko visus neintervencinius tradicinius vaisingumo tyrimus. Susirinkusi daugybę tyrimų rodiklių išsklotinių suprato – arba renkasi agresyvesnį tyrimų / intervencijų kelią, arba nurimsta ir visiškai paveda save Dievo valiai.

Sutuoktiniai susirado NaPro mokytojos vizitinę kortelę. Suprato, kad NaPro yra ilgesnis, bet gerokai tinkamesnis kelias. Siekis pastoti jau nebebuvo vienintelis tikslas. Norėjosi pažinti savo vaisingumo ciklą ir individualius jo niuansus. Pradžioje lankė individualias konsultacijas kas kelias savaites, paskui – kas kelis mėnesius. Praėjus lygiai metams, sulaukė teigiamo nėštumo testo!

Tomas: Tai buvo sudėtinga kelionė, kova ir išbandymas. Mūsų sveikatos draudimas Amerikoje dengė net du *in vitro* bandymus, tad pagunda buvo didelė. Pasaulis visuomet bando pasiūlyti greitesnį ir gal net „patikimesnį“ kelią savo tikslams pasiekti. Tik klausimas, ar mūsų ir Dievo tikslai sutampa.

Daug ir ilgai diskutavome, pykomės, verkėme ir dar daugiau diskutavome. Nors naudojomės NaPro, vis tik „nuopelnus“, kad susilaukėme pirmojo vaikelio, priskirčiau Dievui. Jaučiau, kad Dievas jau buvo parengęs mums tą dovaną ir tik laukė, kad ištartume tvirtą *fiat* Jo valiai. Kai tik tai padarėme, stebuklas įvyko. Šios patirtys sunkios, bet kartu ir perkeičiančios, nes pora turi pasirinkti: ar nori būti šeima, auginanti vaiką, ar šeima, einanti Dievo keliu. Juk gali būti, kad Dievo planas yra kitoks mūsų atžvilgiu, tad reikia palikti vietos net ir šiam atvejui, kad ir koks jis būtų sunkus.

Be to, atkreipėme dėmesį į daug svarbių dalykų: sveiką mitybą ir gyvenimo būdą, savo sveikatos stebėjimą ir t. t. Įgyvendiname tuos dalykus savo šeimos kasdienybėje.

Negalima pamiršti ir šv. Gerardo, besilaukiančių motinų globėjo, kurio užtarimo prašėme. Asta vėliau net išvertė jam skirtą noveną į lietuvių kalbą, ją galite rasti internete.

– Auginate dvi dukras. Per kiek laiko pasiruošėte antram nėštumui?

Asta: Kadangi pirmoji dukrytė mums buvo tikras stebuklas, jautėmės apimti didžiulio džiaugsmo ir visiškai atsidavėme tėvystės patirčiai. Kitus nėštumus, kaip ir pirmąjį, palikome Dievo valiai. Visiems galimiems nėštumams pasirengėme dar priimdami Santuokos sakramentą. Ir, kaip dažnai būna, atitraukus dėmesį nuo nevaisingumo, nauja gyvybė pasibeldžia. Be galo apsidžiaugėme antru stebuklu – antrosios dukrytės gimimu.

– Kaip vertintumėte savo nevaisingumo kelionę?

Tomas: Tai vertinga patirtis – mes buvome tarsi priversti apmąstyti savo gyvenimą ir pasirinkti kelią, o kartu ir vedlį, lydintį šiame kelyje. Kartu turėjome priimti sunkų bendrą sprendimą ir ne tik kūniškai, bet ir dvasiškai „tap-

ti vienu kūnu“. Tai leido mums pajusti tikėjimo skonį, kai renkiesi tai, ko negali pačiuo pinėti, bet kuo trokšti tikėti: „Tikiu! Padėk mano netikėjimui!“ (Mk 9, 24).

Asta: Šią patirtį labai branginu ir vertinu kaip Dievo malonės dovaną. Nevaisingumo kelionė buvo geras ir labai reikalingas laikas.

– Kas Jums padėjo einant nevaisingumo keliu?

Tomas: Norėjosi įsigilinti į savo vidų ir ten viską išspręsti, suprasti. Kai reikia pagalbos, Švč. Sakramento adoracija visuomet yra geras ir patikrintas būdas. Juk šventieji gydytojai Kosmas ir Damijonas tiesiog atnešdavo ligonius ant neštuvų ir palikdavo Švč. Sakramento akivaizdoje... Ligoniai ten būdavo, kol pagydavo. Tad ir mes galime lengvai pasinaudoti šiuo gydymu!

Asta: Manau, kad šis kelias būtų buvęs ne toks klampus turint gerą dvasinį vadovą. Tuo metu tokio neturėjau ir tikrai ne kartą klupau. Nauja gyvybė yra šventa dovana, todėl ir kelias jai ruošiantis ir jos tikintis turi būti kuo skaistesnis ir šventesnis. O kiek yra pagundų ir lengvų kelių, kurie tik ir laukia, kad griebtumeisi jų kaip šiaudo.

Tomas: Reikėtų kurti bendras maldos grupeles, kur poros melstųsi vienos už kitas, nes toks dvasinis bendrumas labai vaisingas.

– Labai Jums ačiū už pokalbį!

Kalbino Ingrida VUOSAITYTĖ